

ЧУЖДОЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ – КЪМ ЕЗИКА И КУЛТУРАТА ЧРЕЗ ЛИТЕРАТУРА

Доц. д-р Недда Бояджиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

„Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век“ е първото голямо изследване на гл. ас. д-р Радея Гешева. Монографията поставя значимия въпрос за ролята и мястото на жените в италианската литература, проследява предпоставките за разполагането им в центъра или в периферията на литературното пространство. Книгата разглежда темата за праотците и прамайките на писането, фокусира се върху женското и започва с примери от Средновековието и хуманизма, достигайки до XX век. Монографията е ценен ресурс, подпомагащ методиката на обучението по италиански език, култура, литература.

„Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век“ се състои от уводни бележки, част, озаглавена „За термините“, три глави, приложения, резюме на английски и на италиански език, библиография и именован показалец. Обект на изследването са романи на Наталия Гинзбург, Дача Марайни и Елена Феранте, а предмет е спецификата на женското писане в творбите им, разглеждана през призмата на езика и паметта. Монографията предлага три модуса на тялото на пишещата жена, анализирани с оглед на центъра и периферията на тялото на *fetina scribens* – жертва, посочвано и като *затворник*, *воин* и *медиатор*. Женското тяло е разгледано в съпоставителен план, като по този начин, след извеждане

на съществените признаци на понятието, се преминава към въвеждането на термини, водещи до синтез и сравнения и накрая – до проследяване на трансформацията им. Телесността се интерпретира и с оглед на идентичността на литературата, в конкретния случай – на италианската.

Литературно-естетическата насоченост на монографията може да се проследи във всяка глава. Авторката посочва образци на художествената литература – българска, френска, американска, английска, италианска. Разглежданите литературни творби са представени с оглед на интерпретацията им като познание за външните характеристики и отношения или извънлитературните (Gesheva 2023, p. 51). Гл. ас. д-р Гешева проектира основните тенденции за теоретично изучаване на художествените произведения, подбира, систематизира и извежда собствен понятиен апарат, изгражда завършена система от познания. Насочеността на монографията е практикоприложна. Тя започва от теоретичното и емпиричното равнище и се пренася в полето на конкретиката.

В първата глава на изследването – „Теоретични аспекти на женското писане“ – се проследяват основните характеристики на *écriture féminine*. Извличат се отличителни черти на женското писане на базата на съдържателни и териториални признаци. Ценен съпоставителен момент е сравнението между италианската и българската традиция по отношение на научните изследвания, отнасящи се до *écriture féminine*. Посочен е приносът на българските изследователки и теоретички като Амелия Личева, Миглена Николчина, Милена Кирова, Корнелия Славова, Красимира Даскалова за обогатяване на палитрата от разбирания за това какво означава жена да бъде писателка, задължително ли е да се нарече феминистка, и какви са разликите между женствено, женско и феминистко писане. Тук се извеждат трите модуса на писането, през които е възможно, но не и задължително, да премине всяка пишеща жена. Тезата на авторката е, че това са характерни за *femina scribens* етапи, без значение от нейната националност и от времевия период, в който живее и твори. По този начин в първа глава на монографията се открояват произходът и развитието на италианския феминизъм в паралелен прочит с много други феминизми – английски, американски, френски, швейцарски. Така е възможно да се изградят и интертекстуални връзки, очертаващи ключовите за изследването понятия. От една страна – тялото е интертекстуално, а от друга – и самият италиански феминизъм е своеобразен интертекст, в който прозират активните връзки и отношения с другите феминизми.

Теоретичната глава се основава на солидни и фундаментални интердисциплинарни научни изследвания и теории. Сред тях са теорията на употребата на философа Джорджо Агамбен и теорията на присъствието на антрополога и историка на религиите Ернесто де Мартино. Анализът се очертава като приносен и за компаративистиката, и за чуждоезиковото обучение, с фокус върху дидактиката на литературата. Изведените термини, част от понятийния апа-

рат, са на границата между литературата и философията, между литературата и антропологията, между литературата и социологията. Гранични са и едни от основните разглеждани понятия – *език-материя* – женското, *език-дух* – мъжкото, *пол-памет*, *тяло*, което се определя като „средство за създаване, за представяне, за предаване на идеологии“ (Gesheva 2023, p. 9).

Втората глава на монографията – „История на женското писане в Италия“ – проследява развитието на политическите, икономическите, историческите процеси, които имат отношение към писането. По време на трите вълни на феминизма италианските писателки и поетеси преминават през различни състояния. В първата те се обединяват, във втората се борят за право на гласуване и равнопоставеност с мъжете, в третата поставят акцент към ролята на италианската писателка, която може да бъде изолирана и затворена – глокална, или пък с глобални виждания и позиции. Авторката откроява основните специфики на женското писане, типични за всяка от вълните – в Италия и в световен план. Историята на *écriture féminine* е проследена от Обединението на Италия до края на XX век. Сред посочените за първи път имена са тези на Мария Антониета Ториани с псевдоним маркиза Коломби и Анна Мария Дзукари с псевдоним Неера. До този момент у нас липсва научно изследване, което да откроява Матилде Серао като първа, водеща и еманципирана италианска авторка на социално ангажирани творби. Допълнени и обогатени са примерите за ролята и мястото на писателките в обществото с наблюдения за Сибила Алерамо и за единствената италианка Нобелов лауреат за литература – Грация Деледа (1926). Във втора глава се достига до разграничението между *социален и религиозен феминизъм* в първата вълна на феминизма, *северен и южен феминизъм* – във втората, и *глобален и глокален* – в третата.

Центърът на цялата монография е италианската литература, ситуацията в италианското общество от Обединението до днес, ролята на жените в социума и превръщането им в писателки, мястото и значението на езика, паметта за традицията, образованието, тялото, възприемано като литературен топос. Книгата проследява и влиянието на различни световни тенденции и автори върху италианските. Така например идеите на френската поетеса и писателка от италиански произход Кристина Пизанска са интерпретирани от гл. ас. д-р Гешева с оглед на възгледите на Вирджиния Улф няколко века по-късно, повлияли и разглежданите в последната глава авторки – Наталия Гинзбург, Дача Маранини – гост в България и на специалност „Италианска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“ през декември 2023 година, и Елена Феранте. Британската романистка и есеистка се спира на три основни аспекта – условията, в които пишат жените; същността на женската литература; наличието или отсъствието на женска литературна традиция. Те са разглеждани и от всяка от анализирани в последната глава авторки. Идеите за средата, в която се осъществява творческият процес, за характеристиките на женската литература

– без значение каква е националността и принадлежността ѝ, за традицията са фундаментални. Те могат да бъдат интерпретирани и през призмата на произхода на въпроса за литературата, дело на жени, приемствеността и въобще идентичността на литературите. Романът е подходящ за тези цели и за Улф, и за трите разглеждани в последната глава авторки. Те представят своите възгледи на страниците на романите си, правейки своеобразен разрез на италианското общество. То води диалог с Античността, предците, съвременниците, политиката, философията, антропологията, историята.

Третата глава на монографията – „Модуси на италианското женско писане“ – се фокусира върху трите емблематични фигури, носителки на знаковите модуси за всяка вълна на феминизма, изведени от авторката. Така Наталия Гинзбург е представителка на първата вълна и олицетворява *отсъствието*, Дача Мараини по време на втората вълна акцентира върху *тревожността*, а Елена Феранте, представителна за третата, се асоциира с *провокацията*. В приложенията към монографията са включени три манифеста, посочени и преведени за първи път на български език. Става дума за „Реч за жените“ на Наталия Гинзбург (1948), „Манифест на групата DEMAU“ (1966), „Манифест на „Женски бунт“ (1970).

Краткият речник на използваните термини в книгата улеснява читателя и е ценен ресурс и ориентир в концепциите и дефинициите. В него намираме информация за основни литературни понятия, както и за понятия, въведени от български, английски, американски, френски или италиански изследователи. Целта на речника е да се посочи ясно какво е виждането на авторката за конкретния термин. Тя се позовава на сравнителни прочити на понятията, които имат отношение към изследването. Така например жената се дефинира като „спяща красавица“ според Елен Сиксу, а за Наталия Гинзбург тя е „призрак и марионетка“ (Gesheva 2023, p. 239). В речника за първи път са посочени нови за българското литературознание термини – *тарантизъм* или *тарантолизъм*, както и определение на женското писане от трите основни за книгата авторки: за Гинзбург – „писане на афектите“, за Мараини – „рентгенова снимка на социалните взаимоотношения“, за Феранте – „фрагмент, който позволява да се прекратят границите“ (Gesheva 2023, p. 240). Предложени са и авторски дефиниции на понятия като *frantumaglia* и *smarginatura*, използвани от Елена Феранте, реконтекстуализирани и реинтерпретирани по различен начин. Книгата включва и резюмета на английски и италиански език с основните акценти в изследването. Целта е основните идеи, наблюдения и обобщения да се илюстрират по достъпен начин и за други изследователи, които не ползват български език.

Именният показалец подпомага бързия преглед и откриването на точно то място на източниците или цитираните имена, дава възможност за бърза справка, отнасяща се и до философията, тъй като в него фигурират имена като

Джорджо Агамбен, Готлоб Фреге, Лудвиг Витгенщайн, и до антропологията, представена чрез фигурата на Ернесто де Мартино, и до историята, посочена като пряко повлияваща литературата, особено когато се отнася за исторически значими личности – Джузепе Гарибалди и Бенито Мусолини. Така източниците достигат 275.

Монографията „Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век“ е ценно изследване, което запълва част от бездната в анализите на литературата на Италия в България до днес. Книгата предлага модерен прочит на женското писане с фокус върху определени писателки и техните специфики. Анализират се основни процеси в италианското общество с отношение към формирането на езика и паметта, културата и литературата. Посочени са основни термини, които следва да бъдат част от фоновите знания на преподавателите, изследователите и студентите, занимаващи се с литературното поле. Монографията очертава хоризонти за бъдещи проучвания, свързани с литературния, дидактическият, педагогическият дискурс в синхронен и диахронен план.

ЛИТЕРАТУРА

ГЕШЕВА, Р., 2023. *Енигми и парадигми при някои италиански писателки от XX век*. София: Парадигма. ISBN 978-954-326-506-0.

REFERENCES

GESHEVA, R., 2023. *Enigmi i paradigmi pri nyakoi italianski pisatelki ot XX vek*. Sofia: Paradigma [in Bulgarian]. ISBN 978-954-326-506-0.

FOREIGN LANGUAGE EDUCATION – TOWARDS LANGUAGE AND CULTURE THROUGH LITERATURE

✉ **Dr. Nedda Boyadzhieva, Assoc. Prof.**

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15, Tzar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: n.boyadzhieva@uni-sofia.bg